

LÜHIKROONIKA

4. detsembril 2023 esines Eesti Kirjandusmuuseumi seminarisarjas Emma Lotta Lõhmus ettekandega „Üksindus kirjanduses ja kirjutamises“. Esineja võttis kokku paar aastat tagasi kirjutatud uurimistöo teemal „Üksindus Milan Kundera „Olemise talumatus kerguses“, Bohumil Hrabali „Liiga valjus üksinduses“ ja Mati Undi „Sügisballis““.

6. detsembri Eesti Teaduste Akadeemia üldkogu istungil valiti etnoloogia ja folkloristika akadeemikuks Mare Kõiva. Lisaks valiti biomeditsiini akadeemikuks Pärt Peterson, tehnikateaduste akadeemikuks Maarja Grossberg-Kuusk ning välisliikmeks Markku Kulmala.

6. detsembril toimus Tartus Õpetatud Eesti Seltsi koosolek. Igor Kotjuh kõneles teemal „Luulekogu „Klassikalised roosid“ (1931) kui Igor Severjanini hübriididentiteedi peegeldus“. Esineja käsitles luuletaja ja tõlkija Severjanini luulekogu erinevate identiteediteooriate valguses. Autor kolis Venemaalt Eestisse 1918. aastal, raamat on luuletused vahemikust 1922–1930, kui luuletaja oli jõudnud harjuda uue elukohaga. Kogu „Klassikalised roosid“ peegeldab luuletaja hübriididentiteeti.

8. detsembril peeti Tartus Eesti Rahva Muuseumi teadusseminar „Kehapuhtus kultuuriloos“. Heiki Pärdi Eesti Vabaõhumuuseumist keskendus oma ettekandes hügieeni arusaamadele kultuuriloos.

12. detsembril toimus Pärnus koosoleng „Üks Eesti käsi ja süda. Aeg annab aru-

tust“, mis oli pühendatud Lydia Koidula 180. sünniaastapäevale. Koidula ilma-vaatest kõneles Rein Veidemann, Koidula eesti keelest Karl Pajusalu. Tiit Hennoste ja Roosmarii Kurvits pidasid ettekande „Tippajakirjanik Koidula elu ja õpetused“ ning Sirje Olesk kõneles teemal „Koidula ja tema kaasaegsed“.

14. detsembril toimus Tartus MEDICA sarja XVI konverents „Koosolemine. Trendid haiguse ja ravi maastikel“. Ettekanded käsitlesid XIX ja XX sajandi õpetusi, mis koosolemise kaudu andsid võimaluse ennast täiustada, ravida või tasakaalustada. Ettekannetega esinesid Reet Hiiemäe („Isikukogemuslood alternatiivravi kasutamisest kui õppimisprotsessist“), Andrus Tins („Universaalse elujõu/ orgoonteraapia: teekond Vana-Indiast XXI sajandi lääne praktikatesse. Kaasaegsed lood, rääkimisviisid, praktikad, filosoofia ja psühholoogia“), Andres Kuperjanov („Kuufaaside mõjust erinevates valdkondades“), Ain Raal („Täiskuu võimalikust mõjust apteegiküllastajate konfliktsele käitumisele“), Maili Pilt, Anastasiya Astapova („Rohujuure tasandi sotsiaalmeedia-aktivismist Covid-19 pandeemiaga seotud vandenõuteooriate ja valeinfo vastu võitlemisel“), Kristel Vilbaste („Haigustest, mida on ravitud allikaveega“), Anu Korb („Siberi eestlased tervise hoidmisest. Kaitsemaagia“), Katre Kikas („„Ei mõistnud me su helli närve säästa / Sind haigusest ja õnnetusest päästa...“: Jaan Saalvergi haigus ja surm tütarde kirjutistes“), Mare Kõiva („Kui sarnased on *online*-loitsud vanemate tekstidega?“) ja Raivo Kalle („Rituaalide muutumine taimedega ravimisel Kihnu näitel“).

19.–20. detsembril toimus Eesti Kirjandusmuuseumis 67. Kreutzwaldi päevade konverents „Kilplasest ja kratist tehisintellektini: loodus, loovus ja tehnoloogia”. Sellega tähistati ühtlasi Koidula 180. ja F. R. Kreutzwaldi 220. sünniaastapäeva. Direktor Piret Voolaid andis ülevaate 2023. aastast Eesti Kirjandusmuuseumis. Peaesineja Mark Fišel pidas ettekande „Väheste ressurssidega soome-ugri keelte keeletehnoloogia: milleks ja kuidas?”. Teised esinejad olid: Helen Eenmaa („Personaliseeritud, automatiseeritud, õiglane maailm”), Tõnis Parksepp („„Kalevipoja” algupärast ehk mida tehisintellekt (veel) ei mõista”), Marin Laak („Kalevipoja hobune: tehistaibuga uudismaal”), Anu Raudsepp („Eestlaste minevikukäsitluse muutused eepose „Kalevipoeg” trükiväljaannetes ja tõlgetes”), Sirje Olesk („Kreutzwaldi ja Koidula kirjavahetuse kontekst”), Andres Karjus („Suured keelemudelid tekstianalüütika kontekstis”), Kadri Vider („Kuidas me suhtleme tehistaibuga?”), Andrus Tins („Tehistaip – kas inspiratsiooni või hirmude allikas? Eesti veebikogukondade lood tehisintellekti teemadel”), Vivian Puusepp („Kes on selle teksti autor? Tehisintellekti rollist tekstiloomes lähtuvalt laiendatud vaimu lähenemisest”), Janika Oras, Žanna Pärtlas, Tanel Torn, Mari Kaisal, Hans-Gunter Lock („Seto mitmehäälse laulu digiõppevahendi loomine: lähtekohad ja esmased lahendused”), Triinu Pihus („Tehisintellekti võimalused ja väljakutsed hariduses”), Olha Petrovich („Artificial intelligence and Lydia Koidula’s creativity: Opportunities and challenges in the digital educational environment”), Inna Lisniak („Preservation and transformation of Ukrainian folklore in the conditions of war 2022”), Kristi Metste, Riina Raudson („Heinrich Rosenthali perekonnaalbum kui kultuuriloo allikas ja artefakt”), Klaus-Amandus Jõgi ja Ave Goršič („Kuidas tree-

nida Kreutzwaldi?”). Ivar Ivaski stipendiumi sai Rein Veidemann.

2. jaanuaril 2024 andis Eesti Rahvuskomitee Ühendriikides (ERKÜ) välja Henrik Visnapuu nimelise kultuuri- ja kirjandusauhinna. Selle pälvis tänavu kirjandusteadlane Tiina Ann Kirss.

18. jaanuaril toimus Tartus Eesti Rahva Muuseumi hõimuklubi õhtu „Mulgimaa soome-ugri maailmas”. 2021. aastal kandis soome-ugri kultuuripealinna tiitlit Abja-Paluoja. Kultuuriprogrammi juht Ave Grenberg kõneles sellest, kuidas see aeg lähendas mulke teiste soomeugri lastega ning millisena näeb ta Mulgimaa kohta hõimuliikumises laiemalt.

19. jaanuaril peeti Eesti Kirjandusmuuseumis ettekandepäev „Kaplinski ja keel”. Esinesid TÜ kultuurisemiootika professor Peeter Torop („Mitu keelt on keeles: Kaplinskile mõeldes”), TLÜ emakeeleõpetuse lektor Merilin Aruvee („Püगतud elupuuhekist lopsaka keeleaiani ehk kuidas õpetada emakeelt”), TÜ neurolingvistika ja -teaduste kaasprofessor Jaan Aru („Loovus tehisaru ajastul”) ning 2023. aasta Jaan Kaplinski stipendiaat Kristel Algvere („Mis mõlgub õpetajate meelel, kui räägime keeleoskusest? Mõningaid hoiakute variatsioone”). Teist korda välja antud Jaan Kaplinski nimelise stipendiumi pälvisid Tartu Ülikooli klassikalise filoloogია magistrant Beatrice Veidenberg ja Tallinna Ülikooli õppejõud, kirjandusteadlane Mihhail Trunin.

22. jaanuari Eesti Kirjandusmuuseumi seminaril esinesid Anastasiya Fiadotava ja Guillem Castañar. Nende ingliskeelne ettekanne tutvustas CELSA (Central Europe Leuven Strategic Alliance) koostööprojekti „Huumor ja konflikt avalikus

sfääris: suhtlusstiilid, huumorivaidlused ja vaidlustatud vabadus tänapäeva Euroopas” seniseid tulemusi. Projekt keskendub konfliktide ja vaidlusi saatvale huumorile Eestis, Valgevenes, Poolas ja Belgias. Igas riigis on vaadeldud kahte sündmust, mis tekitasid ja tekitavad aastatel 2022–2024 avalikkuses nalju. Ettekandes võrreldi huumorikat reaktsiooni Eesti avalikus sfääris kahe juhtumi põhjal, analüüsid Wagneri grupi mässule ja Kaja Kallase skandaalile järgnenud nalju.

24. jaanuaril toimus Tallinnas Viru hotellis seminar „Lahe teiselt kaldalt – soomlased ja eestlased teineteise pilgu läbi 1970.–1980. aastatel”. Hõimukoostöö raames korraldasid seminari Soome Instituut ja Fenno-Ugria Asutus. Einesid meediaekspert Maarja-Merivoo Parro, Soome Instituudi juhataja Hannele Valkeenieni, Soome-Eesti kultuuri-suhete arendaja ja kunagine giid Kulle Raig. Vestlusringis „Kuidas Soome paistis 1970-ndatel–1980-ndatel eestlastele” osalesid ajakirjanik Priit Hõbemägi, meediaekspert ja jurist Rein Lang, Fenno-Ugria nõunik Jaak Prozes ja direktor Barbi Pilvre. Vestlust juhtis Fenno-Ugria projektijuht Janno Zõbin.

24. jaanuaril asutati Eesti Kirjandusmuuseumi eestvedamisel tehisintellekti arendamise ümarlaud. Esimene kokkusaamine toimus Paides. Ümarlaud ühendab suurte keelemudelite jaoks andmeid koguvaid, töötlevaid ning tehisintellekti arendamisega seotud asutusi. Peale Eesti Kirjandusmuuseumi kuuluvad ümarlauda Eesti Keele Instituut, Tartu Ülikool, Tallinna Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool, Rahvusraamatukogu, Haridus- ja Teadusministeerium, Kultuuriministeerium ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

25. jaanuaril toimus Tartus Akadeemilise Rahvaluule Seltsi kõnekoosolek. Alina Oprelianska pidas ettekande „Age and gender in Ukrainian Wonder Tales” („Vanus ja sugu ukraina imemuinasjuttudes”). Esineja on katsetanud lähenemisi, millega uuritakse soolisust muinasjuttudes väljaspool modernset seksuaalse (enese)määratluse raamistikku. Erinevalt tavaarusaamast, et katsumused ja tasu on soopõhised, on ta uurinud teemat mehe-naise paradigmat eemaldudes. Et ületada binaarsus ja heteronormatiivsus, rakendab ta postkoloniaalse dekonstruktsiooni võttestikku ning kväärteooriat.

25. jaanuaril peeti Eesti Rahva Muuseumis teadusseminar „Kõrtsid, viin ja kroonu monopoliseerimine Eestis 19. sajandi lõpul ja 20. sajandi algul”. Teemat käsitles Hanno Talving Eesti Vabahoiumuuseumist.

31. jaanuaril toimus Tallinnas Eesti Keele Instituudis Hõimuklubi õhtu „Seto keel mitme ilma piiril”. Eva Saar rääkis seto keelest ja selle eripärasest sõnavarast, milles kajastuvad iidne maailm, pärimus ja kultuuriline eripära. Muistsest lõunaeesti hõimukeelest pärinevatel tänapäevastel lõunaeesti keeltele on palju ühist, samas on nad selgelt üksteisest eristatavad nii häälikulooliste arengute kui ka sõnavara poolest.

31. jaanuaril korraldas Õpetatud Eesti Selts Tartus aastakoosoleku. Kavas oli ÕES-i esimehe Taavi Pae ettekanne „Eesti kalmistute hauatähiste regionaalsus”. Eestis on umbes pool tuhat kalmistut. Tüüpiliselt näeb kalmistutel hauatähiseid alates XIX sajandi keskpaigast, kuigi üksikuid hauasambaid on säilinud ka varasemast perioodist. Eesti hauatähiste traditsioon on valdavalt ühetaoline, samas esineb

regionaalseid eripärasid, mis tulenevad loodusgeograafiast, olulisel kohal on ka kultuurikontaktid ja kalmistu religioosne tagapõhi. Aastakoosolekule järgnes ÕES-i stipendiumi ja ÕES-i auliikme väljakuulutamise.